

КУЖЕВИШКИНИҢ АЖЫЛДААР

Тоску беш чылдың доозукчу чымылы бири кварталында Чөөн-Хемчик районун «Чыраа-Бажы» совхозунун мал ажылдакчылары боттарында алгалаан социалистик хулааларын күөсөйр, 1974—75 чылдары мал кыштагылашканын организаствыг доозар талазы-биле азын куаженишкенин ачылды. Совхоз бо чылдың бири кварталында күрүнөгү мал ажылчынын продуктуларын садырын ээти — 112 хуу, сүтү — 105 хуу кылдыр күөсеткенин алган көөрге, мал ажылдакчылары багыт арасындагы илдендер. Совхоз төрүтү 100 хойга онааштыр ам 75 хураган алган.

Совхозтун директору, партияме болган профессордун ажилын комитети бири кварталдын түнелин чоокта үндүргөн. Социалистик чарыштын бири чери Чыраа-Бажы мүн сабыры ийгилин — Хорум-Дар салбыры чаалап алган. Салбырлардан Чыраа-Бажы салбыр күрүнөгү эт садырын 177 хуу күөсөйр, төрүтү 100 хойга онааштыр

75 хураган алган. Совхозта үш сүт-бараан ферманын арасында чарышка бири чери Малжалалар дээр көргүзүлгөн — Чыраа-Бажы салбырын хейжуулары чеди алгаш, тилекчилер болган.

Хойжулардан төрүтү чүс хойга онааштыр 80-ден 100 чедир хураган камгалап алган хойжуларын саны 16 кижиле. Кымнарлы өл? Чыраа-Бажы Социалистик депутаты, дуржуугагы хойжу эш Седен Куулар 100-тү, Социалистик Күш-АССР-нин Дээди Советинин депутаты, ам база катап депутатка кандидатка депинтирген эш Чола Монгуш — 93, (Чыраа-Бажы салбыр), Монгуш Баваа — 88, Ондар Ким-өөл — 87 (Хорум-Дар салбыр), Монгуш Арагчаа — 81, Куулар Хөспалдай — 84 (Чыраа-Бажы салбыр) хураганнары төрүтү чүс хойга онааштыр тус-тузуна камгалап алгалаан.

Салбырлардан эштер Ошку Саар Монгуш, Онуй Монгуш, Севилбаа Ховалыг, Алды-кыс Куулар, Рата Тулун боттарында, быкылаан инектериндиз бирээндиз-не ортума-биле 300-тен 400 кг чедир сүтү сатпаанар.

Бистид Чыраа-Бажы Социалистик күүсөмү болган салбыр удуруткучулар малчынарын өөредилгедиг хураган ай санында организаствыг эртин турар. Малчынарда куза чедирери-биле херектенерини күжүр эмилдөө, олар саргы-биле демисеиди чорутуп, дүшкөн дүшкөн чымырына улуг дузаны чедирип турар. Хурааларга тускай темаларга салбырны мал өмчөн Лидия Боржак, зоотехник Саар-өөл Сарыглар олар зооветеринардык өөредилгени практика-биле хойлап, солун кылдыр эртин турар. Малчынарын сүт-биле ууктул чокка доктаамал хандыр талазы-биле эштер Ондар Даргы-өөл, Ондар Бора, Куулар Алар-өөл олар кызыкма ачылдылар туралар.

Мал ажылчында кылдырган чамдык ажылдар-биле кады чептерин болгон шийтирлеттинмей турар айтырыларын айтып барып болбас. Малдык алуу херек чоруту азыраак турар. Совхозтан инитизи-биле 1974 чылдың бири кварталында 463 баш мал өлгөн турган болза, а бо чылдың бири кварталында өлгөн 534 баш болган. Самчылардың түчөгелетинген, чидирген малдын саны өрткөн чылдың бири кварталында 209 баш турган болза, а бо чылдың бири кварталында 281 баш болган. Моон кол чылдагыны — бири өлгөчкө мал ажылды дөрт харылап турар тускай эртемчилерин, бригадирлерин, орашкан ажал-херекке харыс салгынын кошканда боюн турар.

ТЮМЕНЬ ОБЛАСТЬ. Барыын Сибириниң нефть казып тывар үлгүлүрү дыка шалыкпыны-биле хажуу турар. Беш чылдың доорту чылдына оң соңгу чүктө нефть тывыш черлери чуртка барык 147 миллион тонна оттулар чүлдү бээр. Ол болза СССР-ниң улус ажал-агынын 1971—1975 чылдарда хожудериниң беш чыл планының талазы-биле СЭКП-ниң XXIV съездинин Директиваларында көргөндиз 22 миллион тонна хой-дур. Ленин өрдениң Главнонефтегазтың хой муң ижилик коллективни Бугу-эвилдеңи социалистик чарышынга кириштишкен, бири кварталдын планын ажыр күөсеткен болган чуртуң нефть болбозурадып кылыр заводтарынче 34 миллион ажыг «кара алдынын» чоруткан.

Бо чуруту чуртуң нефть талазы-биле эң улуг даян устувыш чери — Самолорга тырттырган. Ол эң байлак нефтилик чери чуну санында-ла 224 муң тонна оттулар чүлдү берип турар. Ол дээр, Башкирия биле Куйбышев область ышкаш, ында нефтилик районнарны кады алырга безин, оон хой-дур.

ЧУРУНТА: Самолорда кызыл туң. Ленин аттыг «Нижнеартвоснефть» эргелик аныччылары чыл эгизинден бээр ол черден 19 миллион тонна ажыг нефтини тыпкан.

И. САПОЖНОВТУҢ фотоу. (СЭТА-ның фотехраниказы).

ТУДУГЖУЛАР ХҮЛЭЭНГЕН

«Ак-Туру» совхозтун Кызыл-Дар салбырында Х. Кызыл-оолга удуруткан 10 кижиз сооставыг тудугжу эвөө хойжу Дарынайды кыштагына узуу дурту 48, дооразы—12 метр чаа кажааны чыл, эгезинде кылып эгезин. Оң талазын доозуп, серилген, кырым-базырган.

Бычалаа-лаа оон иштинге хураган турар чер болган өскө-лаа чедир кылдымзаны ажылдар хой. Тудугжу эвөөнуң кежигүнери ух кажаанды артан ажылдарын согуудаалар хунунге чедир дооразын хүлээнгенер.

Евгений Михайлович Дедакин Чурталага-коммунал ажылдыг министрствонун АТБ-нде муракка чылаачыларын бирээт. Ол ай, квартал планын доктамап 130—140 хуу ажыр күөсөйр турар. Евгений Михайлович ам бо чылдың декабрь айыга кивиртир ачылдан турар.

ЧУРУНТА: Е. Дедакин рейске үсериниң мурунда машина-зынап турары.

Ч. ТОВАРИШТАЙ.

ПЛАННЫ АЖЫРГАН

Тоску беш чылдың дөрткү чымында Эркинниң курстарованын инспекциясы чедишкенин ачылды. 59500 кылдыр түдгө камгалаалар кылар турган, ону 69074 рубльге чедир, планын 1162 хуу күөсөйр.

Страхование инспекциянын ажылдакчылары колхозтарын, бригадаларын, тус-тус коллективтерин ажал-ипчаларын ортузунага страхованын ажал-дузанын дугайында лекция, боселаларын, тайла-бир ажылдарын доктамап чорудуу келген. Оң түнелде инспекция чери бири кварталды планын инитизи-биле 109,8 хуу күөсөйр, планда ажыр 1868 рубль түдгүт камгалаалды кылган.

Бо коллективте ай, квартал, чыл планын доктамап ажыр күөсөйр, социалистик чарыштын муруну олурунда чорутуур агенттер бар. Идилер-ларга Я. Саак, С. Даргы-өөл сээр хамаарыш.

Э. НОРБУ.

СОРУК КИРИКЧИ СӨС-БИЛЕ

Доозукчу чылдың планын доктамааларын чедишкенин күөсөйр дээш бистид «Ак-Эрик» колхозтун бригадаларын, фермаларын болган тус-тус ажал-ипчаларын арасына социалистик чарышка чамдык бригадалар, малчынар эки көргүзүлгө чедирип ол турар. Инитизи-биле колхоз бири кварталда күрүнөгү эт садыр планын 105 хуу күөсөйр, төрүтү чүс хойдан-на 85 хураганын алган.

Чоң ортузунага политмассалыг ажылды калбартырып «Билег» инитизилик кежигүнерин, культура албан черлерин, агитквартираларын партия организаствыг билдир ачылган турар. Билегиниң кады клубка делегей байдалыны, уруглар кижизилдигин, арасына хоразынды дугайында болган өскө-лаа темаларга лекцияларын номчөгү. СЭКП, ТК-ның партияга, совет улуска Кийгырыныга холбаштыр безин 18 кезек черге лекция, боселаны эртинтирген, аяна 600 ажыг кижизилурушкан.

Колхозтун № 2 хой бригадалары (бригадир Э. Орус-өөл) төрүтү чүс хойга онааштыр 94 хураганны камгалап алган, бо чылдың бири кварталында районун хойжуларын арасына калбарган чарышка бири чери алган. Инчангам ол бригадала СЭКП райкомунун болаш райкүөсөйр шилчир Кызыл ту-гун болган ажал шалыны тывыскаш. Хойжулар Дижит-маа Орус-өөл, Соия Сувак, Бызаквай Ачын, Соия Калдан, Соия Алдын-Херел олар төрүтү чүс хойга онааштыр 92-ден 101 чедир хураганны камгалап алган, бо кварталда чарышка эки көргүзүлгө чедирип олган. Чамдык малчынарын колданырында хой оодлашыкын үргүчүлөп турар.

Чокта чаа байырлар эртинтиргенис Тилегиниң 30 чылдыг холбаштыр база-ла чугула массалыг кемчелерин организаствыг. Билегини Ала-чурттуу Улуг дайымын кир-жизилери колхозчулар С. Алдын-Херел, Ч. Кур-Сед, М. Дөңчүн олар-биле ужура-жыныкыларын организаствыг. Ол ышкаш кышты үдээр, массалыг спортку кемчелерин эртинтери база даараан, аргаан хептерин болган ажал-чем кылгыларын делегелерин организаствыг дээш, өскө-лаа ажылдарын баз чорудуу турар.

Партия организаствыг малчынарын социалистик чарыш-тада айттынган хүлээлгелер долдуур болган ажыр күөсөйр турар дээш оларын ортузунага политиктиг ажылды база күөсөйрлерин. Оларда 27 агитатору, 7 политинформатору быжылган. Олар ажал-ипчалар партияны иштиги, даштык политиканы, СЭКП, ТК-ның апрель (1975 чыл) Пленумунун материалдарын, Тилегиниң 30 чылдыг тураскаалы Москвага болган байыр-лык хурага СЭКП, ТК-ның Чингиз секретары эш Л. И. Брежневтиң чугазын болган өскө-лаа чугула документи-биле чедирип, билдирип-биле тайлабырлар турар. Чорутулуу турар лекция, боселаларын районун база колхозтун мурунда турар сорудалар-биле сыйык холбаштырып турар.

Амгы уде агитаторларын, политинформаторларын болган лекторларын күжүр согу-кучулар ортузунага политиктиг ажылды калбартырып угландырган. Политмассалыг ажылды күөсөйрлерин ком-мунистер Лайдын Саартай, Сюрия Алы-өөл, комсомолчулар Клара Дөңчүн, Зоя Чооду, башкы Кыргыз Кивир-Уруг олар иделкейлик киржи турар.

Доозукчу чылдың планын доктамааларын чедишкенин күөсөйрлерин колхозчу ажал-ипчаларын күжүр мобилиза-ствыг политиктиг ажилды, партияны сорук киркири сестүн ажык улуг ужу-рунун барымдалааш, ону партия организаствыг моон сонгоор-лаа бугу талазы күөсөйр дээш ам-лаа шуду-ругу ажылдарын чорудар апар.

У. ЭРЕНДЕЙ.

Тес-Хемчик «Ак-Эрик» колхозта партия организаствыг секретары.

СҮТТҮҢ ШЫНАРЫН ЭКИЖИДЕР

Чөөн-Хемчик районун колхоз, совхозтарын ажал-ипчалары СЭКП-ниң XXIV съездинин болган ТК-ның декабрь (1974 ч.) Пленумунун шийтирлерин ажал-херек кырынга боттадылар дээш эрес-шудуругу, сорук киришкенин ачылдып турар. Тоску беш чылдың доозукчу чылдың бири кварталында район күрүнөгү мал продуктуларын садыр планын ээти 108 хуу, сүтү 124,4 хуу күөсөйр. Оң иштинде колхозтар ээти —103,8 хуу, сүтү 111,6 хуу, совхозтар ээти 113,6 хуу, сүтү 129,5 хуу күөсөйр. Күрүнөгү эт болган сүт садыр талазы-биле «Болшевик», «Адан-Мадыр» — совхозтар (директорлары В. Ону, Х. Монгуш) эки ачылды. Ол ажал-агылар өт садыр квартал планын 131,3 болган 138,4, сүтү 136,4 болган 180,5 хуу күөсөйр. Ол ышкаш «Искра» колхоз, СЭКП-ниң XXII съездин атытты, «Чыраа-Бажы», «Сүт-Хөл» совхозтар күрүнө мурунунга алган хүлээлгелерин багыт арасы күөсөйр.

Чылдың бири кварталында 34 тонна сүт бири сортуу кылдыр күрүнөгү дужаатынган. Күрүнөгү эки шыр-пылыг сүтү садыр дээш СЭКП-ниң XXII съездин атытты «Искра» колхозтарын сүт-бараан фермаларын ижилери дээш хемчелерини ап чоруткан. Илдег хемчелерин түнелдинде сөөлү уде ол ажал-агылардан бири сүтү сартуу эки шырпыл сүтү саржаг заводунче кирип турар.

Чыраа сүт-бараан ферманын сүт хүлээп алыр чери шут чок деп болур. Ол бугу болза, харымылга чок чоруткан ур-жуу-дур. Ол фермалардан саржаг заводунче шырпын күзү сүт кирип турар.

Көдө ажыл-агый продуктуларын бугулар болган ону күрүнөгү садыр онааларын чүлө сай талазы-биле күөсөйр арасы, харын оң шырпын эки-ажыды эргезок чугула. Көдө ажал-агынын, мангыны мал ажылчынын продуктуларын бүдүрерин көүдөйр болган оң шырпын ажилдер талазы-биле районун колхоз, совхозтар бо чылдын чамдык хемчелерин ап чоруткан. Чыраа, 1974 чылда колхоз, совхозтарын сүт-бараан фермаларын бири сортуу чыныс килограмм-даа сүдүн күрүнөгү сатпаан турган болза, бо

Ферманың АЖЫЛЫ ДОКТАМАЛ Хайгаараар

Устунде ады үнген ажал-агыларын сүт-бараан фермаларын колдан-девиксары доктамап ары-шевер, сүт куду сагаларын үргүчү чүп, арылап турар, инекти саар мурунда амилерин чылды сүт-биле чутташ, ары марла-биле күрүлдер чолду турар. Ап чорудуу турар бо бугу хемчелерин түнелдинде саржаг заводунче куду шырпын сүт кирбес апарган.

Саржаг заводунга дужаалган сүтүн шырпындан замаар-шытыр бир тонна сүтүтү өртөө муруну чылдарда бири сортуу 230, ийги сортуу 215, стандарт чок сүтүтү 204 рубль турган. 1975 чылдың март 27-де Россия Федерациянын Министрлер Чөвүдөш чаа доктаал хүлээп алган. Ол доктаал баугаар алырга, бистин республиканын колхоз, совхозтардан кирген сүтүтү өртөө өскөйр. Инчангам 1975 чылдың апрель 1-де агаалаш, 1 тонна сүтүн өртөө: бири сортуу 257, ийги сортуу 240 болган стандарт чок сүтүн өртөө 228 рубль апарган. Моңу барымдалааш, колхозтарын болган совхозтарын удуруткучулар, зоо-ветспециалистер сүт-бараан фермаларын ажалын доктамап хайгаарап көөр, фермаларын ары-шеверин, илдег хемчелерин сүт хүлээп алыр черлерин, саваларын ары-шеверин, саваларын сүт шырпын марла, аржынд, болган өскө-лаа материалдарын уук чок хандырары онаа негеттинип турар.

Оон-биле эргелештир улуг чептерер барын мыттавын эртин каар аржажок. «Сүт-Хөл» совхозтун Кара-Чыраа, Ак-Тал-Аксин, «Адан-Мадыр» совхозтун Ак-Даш, Ортаал-Тал, «Искра» колхозтун Ары-Бажы, Кызыл-Хавак сүт-бараан фермаларын ары-шеверин кончуг багыт. Сүт шырпын марла болган аржындар, саван болган порос-ток мида чок, оон туржук чур-нар-демир безин чок. Илдег хемчелерин «Сүт-Хөл» совхозтун Кара-

Сүт-бараан фермаларын чыныгга сүтүн шырпын то-дардыг лабораториянын организаствыг тургузарын колхоз, совхозтарын удуруткучулардан шынчын негизге ух келген.

А. БАЗЫР-ӨӨЛ,
недээ ажал-агы продукт-ларын садып алыр болган шырпынын талазы-биле кү-рүнөниң Чөөн-Хемчик район-да ил инспектору.

КУЛЬТУРЛУГ ОДАРЛАРЫ ТУРГУЗАРЫ, АЖЫЛААРЫ

Ур уде ажаллар культу-рлу одарларын тургузарын айтыры амыг уде бистин республикага чугула ужу-дузугу. Республикада олар шакы 3081 муң га болуп ту-рар. Оон продуктулуу гектар-дан оттума-биле 3—5 центер ногаан ситен.

Инитизи малдын баш са-мы өзүн турары-биле холбаш-тыр, чайгаар бүткен олар шылдерин дужуду куду бол-ган ужурунда, мал ногаан кем-биле бүрүн хандыртпайын ту-рар. Ол чорук малдын продук-тузуна багыт сагаларын чеди-рин турар. Инчангам культу-рлу одарларын тургузары бо-лган чөптү ажаллары хүл-эни айтканы болу берген.

Культурлу одарларын кол артык шыааны чүд дээрге, алаа одарларга лекциялар, но-гаан массаның дужуугунун 10—15 катал белип турары болур. Оон аныгда, культу-рлу одар малды дыка үр уде оң шырпылар ногаан массе-биле хандырар турар.

Беджир продуктулу болган шырпылар ситенин культу-рлу одарын тургузар багыт оң үр уеини дуртуулаа чо-гуу дерликке каалаалар тө-лөүдө, мыам одарын тургуза-

рынны болган чөп ажалла-рынны кол-кол аргаларын би-лип алыр эргезок чугула. Инчангам Тыванын көдө ажал-агы дуржулга станиця-зынга культурул одарын тур-гусканын база оңу ажал-лап турарын дуржулгазын бо чүлөгү кугаалаар бойд-дыр мен.

Тывага культурул одарлар-ны бир дугаарында Көдө ажал-агы дуржулга станиця-зынга 1970 чылда тургускан. Культурул одарын ажал-агынын боудуна эргезки-биле мал чени белекээр кылды-дуу тургускан. Сугаттыг, чайгаар бүткен 156 га ситен шөлүн культурулу одар үч-төгү кылдыр шыап алган. Ол шөлү казын-лаа 8 га кемээлдиң 19 дилдең кыл-дыр үчүктөй каалаалар. Уук-тушту кылдыра, чөвүрээни аштаан, узуну 2,2 метр ишч чыгарынын аразы бет-болуудан 3 метр турар кылдыр черге 0,7 см хандыр каалаан. Ол чы-гыларда каш сымарындак кы-лырларга кең сдугу кылдыр ийбеге, ичк каала болжылган. Чыныс диндикти үзүктөй ка-жааларында 240 чыры, 6000 метр сымарындак дөңөр үнгөн. Бир га черге чарыгал 110

рубль болган.

Культурул одарын тууларын-га үндүргөн чарыгал оңу ажаллаанын баштайгы чы-гында-ла дөңөр эгизинген. 1971 чылда арыг оорула 58 рубль 10 көпөскө болган.

Культурул одарын бир гектарында ногаан массаның дужудун 200—300 центер че-дир дээш мындаг чүдүлдерин кылдып чоруткан. Ситенин мал башып каалкан диндиктерини үндөзүн-биле дүргөн экижик-ке. Бо таварында культу-ртехниктер ажилдарын чорут-кан соонда, черин кырында ширин болган чайгаар үнгөн ситен аймаа ууктукатында болган чөмичилдигин төк-көн. Хөзүрүн болбазарларын күзүн чоруткан, а дараа-зында чылдын чачынында кы-зыл-тас үрүснин аразын 1,5 м кылдыр чаштырган, гек-тар черге ситенин докуса-зын мындаг хемчээлдиң кыл-дыр тараян: дөңсөра 5 кг, көстөр, волосчик болган шыр-кымы-даа — 8 кг, Чаштыр му-рунда болган чаштырган соон-да диндиктер каток-биле тай-та бастырган.

Ситен таварыны баштайгы чылдыг культурул одарга

мал кадырбаа, ситенин ала-кызыл алган. Ол кескен ситен-ин витаминин ситен даянып кылдырып ажаллаан, чүлө ситени чылдыла ол одарга мал кадыр ачылган.

Культурул одарын чөптү ажаллаарын технологияны до-ктуулаа кол чүдүлдерин бирээт болза, аяна малды кадыр эгезелерин болган одарла-дылганы доозарын дуусалар-мы, а ол ышкаш ситен кайы-хире өзүп келгенде чиртирин тодаргайлаары болур. Дур-жулга станицязынга культу-рлу одарын ситени 12—15 см чедир белип келгенде аяна малды кадыр эгезел турар. Бистид байдалыкка ол ною-ну баштайгы он хонугуна хандырып турар. Ичин одарын продуктулуу бир гек-тарда 1,4 центер хайыр про-теин азы 40—50 центер по-лагай массе болуп турар.

Бирги дилдикке 200 баш инекти одарларды, оон үн-гөн ол-сигени 3—4 хүн өй-төн ажилдар Артан дилди-диктерин илчар-ла эгезелер ажиллап чоруп бөр. Инчан-гам эи баштайгы дилдиктиг инектер 20—25 хонун, тодар-гайлаагы бөрү шөлү одарла-дыры доозулганда кетан ээп

дери.

Ногаан массаны малдык чы-гары таварыштары-биле ил-диктерге диндиктиң шөлүн өй-лөп олчарар арасы даянган

Специалистиң СҮМЕЗИ

турар. Ону кылдыра, инектер-нин бир хүн оттарар чери «екетри кадырчы» дээр терек-сел-биле аны үзүктөн каар. Илдег үзүктөөр арасы ажал-лаарга, инектер өт баштап манайлаш үзүктөн каан че-ринге оожум, чатылып ол-турар. Нормалад үзүктөөн, аяна одарларды, инектер ка-лы-хамаш чок өт баштап ка-лаптыгаш, бугу дилдикти баштайгы 2-3 хүнде-ле тайла-дыр башып каалар, өт-сиген эки ажал-агындай болур.

Өймөк, үзүктө алаш-ола-рды чорук одарын кел-лески ажилдарын аргалап бөр. Электилик тускай терекес-тилде диндикти үзүктөн каар-га, кадырчынын күш-ажылы дыка чыгар.

Оларын ситенин өйлөп, үзүктөп алган чиртер чорук, инектерин диндикке сула са-лыртыныга болаарга, гектар чер буржуулаң 3 рубль 63 кө-пөск камааларын берген.

Инитиди культурул одарга одарлаарын чугула негел-диз болза, шын хүн чоруму доктаадып тургузул, одарла-дыг эгезээр уези, оон үргү-чүлөдүлгөн, диндиктерин, саарын болган сугтары баш удуу тодарларын болур. Бисте инекти саарын эргезкиниң 6 шактан 8 шакка болган кежээ-киниң 18 шактан 20 шакка че-дир чорудуу турар. Олардан саар черге чедир сүрүрениң хемчээли 1500—2000 метр кире.

Бир эвес инектерин ижер сүт-биле эки хандырбаа болза, продуктулуу дыка кудулар. Чер одарын үзүктөп инектер черин болган күзүн ко-лаптыкка 45—50 литр, а кайын 60—70 литр сүтү инектер бо-лаар. Инчангам бисте инектер-литр сүт ижер саваны тургу-рлаа, олче сугуу сүт оюругу машина-биле эчкен кудуу ту-рар. Ол савага сүт үргүчү турар.

Ажыгыг арталарын бирээт — алаа чөмичилдигени төгө-ри. Сугаттыг черге аот онаа ужу-дузугу. Инчангам гек-тар черге чызын баштай 1,5 центер, а оң соонда одарла-дыктын доозулган санында-ла 1 центер диндик селитра-нын төгөргө, хой чылдыг ситен-нерин ногаан массаның дү-жүдү белип турар. Бир эвес чөмичилдиктер төгөрүнч мурунда гектар черде 80—90 центер ногаан массаны ап турган болза, чыл бүрүдө ая-нак селитранын төп турарга, гектардан 200—300 центер ногаан массаны ап турар апар-ган. Чөмичилдигени ситен өзүп үнө бетине төгөр.

Культурул одарын ажал-агында база бир чугула чүдү сугтарында болур. Өл-шүк си-нирери-биле күзү болган ча-зын ийн катан сугтарга, өзүлүгүн үзүктө чыл улаа сугтарын турар. Диндикти дарааланып дооскан соонда, 5-6 тоналда сугтарын эгел-дир. Мал оттан каалкан че-рин сугтар мурунда, ила артык ситени болган 160 күнүтерин бели 5—7 см кыл-дыр келтир каалар.

Культурул одарын калаа одарларын доозарын хуу-сазын доктаадып алыр база-ла чугула. Бобы үнүштерин күзүн мал тазартып оттап кааларга (4-5 см кылдыр), кызык соокка өзүр болган азы чызын артып үнө апар. Бистид дуржулгастан алырга, культурул одарга мал одарларын сок турмуучу-лурга чедир 25-30 хонук бу-рунгаар соккадыр эргезок чугула. Инчангам бис культу-рлу одарга мал олткарын ситендерин 15-20-де соккадып турар бис. Ону ажал-агы бу-рунуге ух черин агаар-бой-дус бейдалында хамаарыш-тыр тодаргайлаар апар.

Инчангам, сугаттыг черле-ре культурул одарларын тур-гузар болган ону чөп ажал-лаар чорук ногаан массаның элбек дужуу алырын, мал-дын продуктулуун беддерини баса продуктуун бот-ууезин ижилдерин арганы бээр. Бо талазы-биле көдө ажал-агы дуржулга станиця-зын дуржулгазын ажал-агылар ажилдары чогумча-лыг түнелде бээр чугаа чок.

Л. ЧЕРВАНЕВА,
Тыванын көдө ажал-агы дуржулга станицязын эр-тен ажалдакчысы.

М. А. Шолоховтун 70 харлаарына

БҮГҮ ДЕЛЕГЕЙ НОМЧУП ТУРАР

1926 чыда «Новая Москва» деп ном үндүрүр чеге «Дон» расказтары паратынган. Ол-ла чымын «Чыгыр ногаан кову» деп чымын чырыкче үгөн. Шолоховчу шыны делегейге делем базымнары ычкан эгелзэн.

Бистиң чуртувуска ук номну 256 катан парлаан. Оңч ният тиражи 12 миллион ашкан. Романны катан-катан номчаан тудум шолоховчу маадларынч оңзагай мөзү-шымарыне помчуку улам ханшлар.

Польша хостуг чурт болган соонда Шолоховтун чогаалдары массага улам калба-биле бай бол эгелзэн.

Социалист Болгарияда Михаил Шолоховтун чогаал ажил-чорудулгазы оңза негтерегей. 1944 чылдан 1974 чылга чедир оң чогаалдарын республикага бежен ажыг катан миллион кезек тиражыг кылдыр үндүргөн.

Шолоховтун «Оожум Донун» барык дани өг-бүзе бурзууде билер дээрин Даниянын кол ном фирманын директору Отто Линдхарт демегелеп турар.

бурунгаар аспийдегил делегей чогаал-биле хуузап көрүп турар. Бистиң эпоханын миллион-миллион кижилерин сатып-сөткүлгө болган күрөчүктүдери оң маадларга ыларалп турар.

БАКУ ДЕЛЬФИНАРИЙИ

Далайга балык тулар ажы-агыйын болган океанографияның Бүгү-эвиле эртем-шынчыла институтунуң (ДОБЭШИ) Грузия салбырынң Батумиде эртем-коргозуг дельфинарииниң дуузаы-биле ол амытанарын чыдам бугу дургузуда хайгаарал коор аргаам бооп турар.

«Указка деп чүзү-ле ирги?» деп бодан, сонугура-биле ма-нап ор мен. Мурунда та дил-навазын ол, та утупканым ол, чүзү-даа болза мидыг сөстү ычкан бир-ле дугарында дин-чан ышкан мен.

Аңгадап, ыяткамдан кар-маннар-даа аңдар харык чок, сирнейип тур мен. Ша-ла дежилгеш, черге кире бээр эп болза деп, бодол бо-ла.

Аңгадап, ыяткамдан кар-маннар-даа аңдар харык чок, сирнейип тур мен. Ша-ла дежилгеш, черге кире бээр эп болза деп, бодол бо-ла.

ажинге шамнар! Натпас!— деп, бир-ле уруг килениң чу-гаалады.

дырышан өөр адамын дө-зөнд-дир бо!» дээр-оол-дун сөстөрүн бодопкан, арты-ла-ла коваз хонуп келди.

МАЛ ЭМЧИЗИ

Коммунист Сергелең Ховалыг — «Алдан-Маадыр» совхозтун Бора-Тайга салбырында мал эмчиси. Аңа 26 чыл дургузунда азындап келген, дуржулгазы байлан, чонунга манталдыг эмчилеринч бирзэн.

СЭТА-нын медээлери

ХОККЕЙ. Чурттуң чемпионна-ды доостур чокчулаан. Мар-гылдаа тоңмаздык өс-кө-сө-р-нүн чемпиону атты ИСКА-нын командазы чедип алган.

Шиндектер киришкен

Өвүрүнүң Хандагайты суурга спорттун национал хөспирле-ринге район спартакиадазы бо-луп эртен. Тыва, бурат ху-рештер, шой көдүрөр, волей-бол маргылдаалары болган.

МАЛЧЫНАҢЧЫ

«Морен» колхозта, харын Эрзин районда бейиз хоочун малчыны Баанай Намзынчың ажил-ижи макталдыг.

ӨӨРЕНИРИН КҮЗЭЭННЕРГЕ
Кызылдың башкы училищези 1975—1976 өөредиаге чылында сургуулар хуузап алышканын чараал тур

Республиканың Кирбанк кон-торазы машинакчыны, акына санаар каскага касирин, аш-такчыны чаалап тур.

Кызылдың № 2 автотран-спорт буюдузунга 1, 2, 3 класстың чолаачылары, слесарьлар, слесарь-мотористер, слесарьга өөренирлер, мото-рикске өөренирлер, автобуска ажилдар механик, прораб, вахтер, уауз каловщик, кон-сервацияга тадымыла негетти-ниң турар.

Кызыл хоорайның септел-тууду эргелдене (РСУ) ээладарыга беадиринге ажил-чынар база электростер, чу-дуркүчүлөр, плотниктер, дам-чылар, шивераскылар, комен-дант негеттигин турар.

Кызылдың КАИ чериниң Александр Иосифович Куд-рявцев 1971 чылдың майның 14-те тывыскалы ПА сериялыг, № 238203 чолаачы шынылгазы чыккен тоазаде, оуу ам күш чок деп санаар.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Шөгөкө 667000

Былал. Шетинкин-Бравченко кудумчуу, бажы № 3 ТЕЛЕФОНАРЫ: Редактарын 24-63, редакторун өралакчыларыны 35-24, пропаган-да кылдынын 31-75, харысалагы секретарынын 23-35, партияны амырлар кылдынын 37-13, култура кылдынын 23-64, көзө ажы-лагы кылдынын 21-47, үзөтүр кылдынын 23-54, чага кылдынын 41-27, информация база совет тургузуг кылдынын 20-60, корректор-ларыны 27-41, бухгалтерияны 50-22, солун келбей барганга 32-75 телефонго долгара.

Агаар
Кызылдың агаар станцияны-лың лимитанын бугура алдыра, бугу республикага 12 метр чедер, Агаарын тем-пературазы 10-12 градус чыгып болур.

КИНОТЕАТРЛАРГА
«НАРЫБАЛ»: «Берге шык-шы» 9.45, 11.30, 13.15, 15.00, 17.00, 18.45, 20.50 шактарда.